

КЊИЖЕВНА КРИТИКА

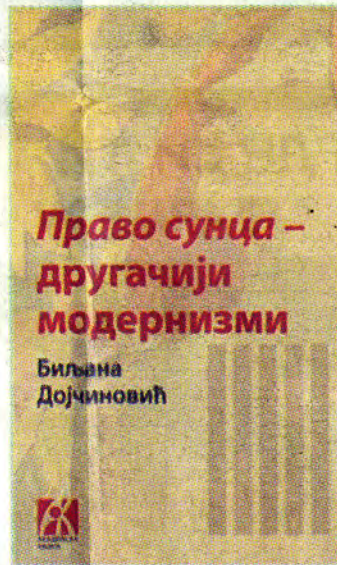
ЈЕЛЕНА ДИМИТРИЈЕВИЋ МЕЂУ МОДЕРНИСТИМА

Биљана Дојчиновић: "Право сунца- другачији модернизми", Академска књига, Нови Сад, 2015.

Занимљива књига "Право сунца- другачији модернизми" Биљане Дојчиновић, у чијој основи је оригинална анализа модернизма као глобалног књижевног феномена, открива, ван простора западне културе, посебно међу "скрајнутим и малим" књижевностима, и српске књижевнице чије се дело уклапа и доприноси развоју модернизма као полисистема. Као неку врсту "водича" у шетњи кроз модернизам, од центра, "високог" англоамеричког модернизма до разних система унутар модернистичког полисистема, ауторка Дојчиновић уочава разлике и самосвојности, али и богатство и значај разнородности удаљених књижевности. Са свежим и самосвојним тумачењем ових појава у оригиналној и обимној студији, која је настала у склопу предавања на Филолошком факултету у Београду, као и у истраживачком раду на пројекту "Књижевство- теорија и историја женске књижевности на српском језику до 1915. године", Биљана Дојчиновић, иначе ванредна професорка на Катедри за општу књижевност и теорију

књижевности, и широј књижевној јавности приближава, дајући им и "другачије" место, и неке књижевнице чије дело није сагледавано у овом контексту. Реч је о делима српских књижевница Јелене Димитријевић и Милице Јанковић, новели кинеске списатељице Дин Линг, али и првом роману Ребеке Вест, која упркос томе што је њено дело било "обележено свим модернистичким кључним речима" није постала део приче о високом модернизму.

Централно место у студији дато је делу српске (и прве нишке) књижевнице Јелене Димитријевић. И наслов књиге "Право сунца другачији модернизми" потиче из њеног романа "Нове" о младим, "новим" Туркињама у Солуну уочи Младотурске револуције. "Нове" жене у роману су носиоци нових тежњи и идеја у потрети за еманципацијом по угледу на Запад, а "право сунца" је њихова жудња да се, упркос васпитању и друштвеним нормама, ослободе "покривања" и без вела и чаршафа иду улицом слободно. А "откривање" је заправо само метафора за потребу

укупности промена у животу "нове" жене у Турској, што Јелена Димитријевић правилно уочава, у односу на западну жену, а њена јунакиња и осећа, као неправду маргинализације и скрајнутости.

Доказујући да се роман "Нове" Јелене Димитријевић уклапа у токове европског модернизма, ауторка До-

јчиновић га пореди са Џојсовим романом "Портрет уметника у младости" и "Излетом на пучину" Вирџиније Вулф. Јер су сва три дела у жанру образовног романа. Она анализира сличности у жанру, тематици, структури, психолошком нијансирању личности главних јунака (жена и мушараца), поједине сцене са елементима модернистичког поступка, приповедна средства, фрагментарност и усредсређеност на субјективност... Ако је Вирџинија Вулф писала у дневнику да жели "да ископа дивне пећине иза својих ликова" и да их међусобно повеже и прикаже на светлу дана, што је дубоки израз модернистичког интересовања у романескном стварању насупротив објективном приповедању у реалистичком романудело Јелене Димитријевић је између ова два приступа. По ожавању ауторке, ова српска књижевница у роману "Нове" има и једне и друге приповедачке захтеве: посвећеност детаљима стварног света, комбинацију приватних прича са историјским временом (реалистички приступ), али по приповедном поступку окренутом унутрашњем свету ликова, подвојености младих јунакиња и самом добу о којем је реч то је модернистички роман. Модер-

ност романа "Нове", по ауторкином запажању, није сагледана због акцента на његовој антрополошкој занимљивости која карактерише и њену књигу "Писма (о харемима) из Ниша", иначе насталу у Нишу.

И на примеру исповедних прича "Међу зидовима" Милице Јанковић и новеле "Дневник госпођице Софи" кинеске ауторке Динг Линг, Биљана Дојчиновић доказује да је модернизам светски феномен и да се може видети колико сличности постоји између наизглед удаљених модернизма. А да је заправо реч о другачијим модернизмима који су у много чему слични, али ипак и различити од оног што се сматра центром и нормом. Као о "стазама које делују споредно али су повезане попут мреже". И које и са разликама могу да обогате ову књижевноисторијску појаву.

А књига "Право сунца- другачији модернизми", као свеобухватан теоријски приступ обогаћен правим избором књижевних примера, заправо проширује хоризонте једног књижевног феномена, вреднујући на нов начин поједина дела и њихове ауторе.

Иванка Косанић